

izvedu mirnim putem u parlamentarnu demokraciju; s druge strane FNS se nije odvojila od svojeg prethodnika i kako je u Rumunjskoj kreirana samo fasada demokracije, čini se da nisu moguće promjene mirnim, ustavnim, putem. Postoji realna opasnost od »revolucije«. Ili kako to pisac na kraju kaže, »od vremena do vremena u Rumunjskoj se provodi — beznaдна revolucija«.

Knjiga *Romania in Turmoil* autora Martyna Radya značajna je za sve koji se sustavno bave promjenama u Istočnoj Evropi, jer je Rumunjska u tom sklopu bitno drukčija.

Mr. Durdica Podunajec

Prikaz

Vlatko Mileta

ABC Europske zajednice:

Leksikon temeljnih pojmova

Školske novine, Zagreb, 1992, str. 200.

Znanstvena studija jednog od najuglednijih hrvatskih sveučilišnih profesora iz područja ekonomskih i političkih znanosti, a osobito međunarodnih političkih i ekonomskih odnosa *ABC Europske zajednice: Leksikon temeljnih pojmova*, u izdanju »Školskih novina« iz Zagreba vrlo je vrijedno znanstveno i edukativno djelo. Riječ je o kapitalnom djelu naše ekonomske znanosti, čiji su predmet i sadržaj vrlo aktualni: temeljni pojmovi o Europskoj zajednici. Kako se poslije ugovora dvanaestorice iz Maastrichta stvaraju uvjeti da se Europska zajednica transformira u političku i ekonomsku Europsku uniju, ovo djelo dobiva još više na značenju. U tom kontekstu ono za hrvatsku ekonomsku i političku znanost, ali i za gospodarsko i političko ponašanje Hrvatske u ovom povijesnom trenutku ima izuzetno značenje.

Leksikon o temeljnim pojmovima Europske zajednice koncipiran je kao svoje-

vrnsni abecedarij o Europskoj zajednici, ali nas uvodi i u vrlo suptilna pitanja politike, financiranja, gospodarstva i funkcioniranja Europske zajednice. U tom pogledu struktura ove studije je logički postavljena, jer pored predgovora i zaključnog dijela (gdje su date vrlo bitne informacije o sjedištima institucija EZ, standardnoj kartoteci i kronologiji nastajanja i razvoja), autor najprije prikazuje relevantne činjenice o Europskoj zajednici, a zatim u dvadeset i četiri poglavlja, poredana po abecednom redu, obrađuje najbitnije pojmove koji se odnose na Europsku zajednicu.

U prvom dijelu studije autor navodi osnovne relevantne činjenice o Europskoj zajednici te najprije upozorava da se naziv Europska zajednica (EC — European Communities) upotrebljava za tri pravno samostalne integracije zapadnoeuropskih država: Europsku ekonomsku zajednicu (ECC — European Economic Community), Europsku zajednicu za ugljen i čelik (ECSC — European Coal and Steel Community) i Europsku zajednicu za atomsku energiju (EUROATOM — European Atomic Energy Community). Njima se poslije pridružila i Europska tehnološka zajednica (ETC — European Technology Community). Ugovorom o udruživanju (Merger Treaty) iz 1965. godine ujedinjeni su organi ovih integracija, njihova ovlaštenja, administrativne i stručne službe, pa je od tada naziv Europske zajednice (EZ) u službenoj upotrebi.

Autor nas zatim uvodi u genezu nastanka pojedinih asocijacija. Europska zajednica za ugljen i čelik osnovana je 18. travnja 1951. godine, a zatim je Rimskim ugovorom 25. ožujka 1957. godine (koji je stupio na snagu 1. siječnja 1958. godine), osnovana Europska ekonomska zajednica.

Istodobno je osnovana i Europska zajednica za atomsku energiju. Članstvo u Europskoj zajednici razvijalo se postupno, izvornim osnivačima, kojih je bilo šest (Belgija, Francuska, Italija, Luxembourg, Nozozemska i SR Njemačka) kasnije su se pridruživale i druge zapadnoeuropske zemlje. Najprije

su se 1973. godine pridružile Danska, Irska i Velika Britanija, 1981. Grčka te 1986. Španjolska i Portugal.

Tako je u Europsku zajednicu udruženo dvanaest zapadnoeuropskih država i ona je trenutno po broju stanovnika, udjelu u svjetskoj proizvodnji i trgovini, te društvenim bruto proizvodom odnosno bruto društvenim proizvodom per capita, postala vodećom ekonomskom grupacijom u svijetu. Prema indikatorima koje navodi autor proizlazi da je Europska zajednica površinom relativno malo područje, u odnosu na druge velike europske integracije, jer ima svega 1993 km², dok, primjerice, SAD imaju 9369 km², SSSR 22 402 km² te Japan 377 km². Međutim, prema stupnju ekonomske razvijenosti Europska zajednica ima velike gospodarske potencijale da postane vodeća ekonomska asocijacija, što najbolje pokazuju ekonomski parametri o njenoj razvijenosti. Udio EZ u svjetskoj proizvodnji povećan je od 18 posto u 1957. na 23 posto u 1987. godini, a još je više povećan udio EZ u svjetskoj trgovini: od 21 posto u 1957. na 39,5 posto u 1989. godini. Bruto nacionalni proizvod u EZ iznosio je 1988. 4023 mlrd. ECU, u SAD 4129 ECU te u Japanu 2418 ECU, dok je bruto nacionalni proizvod per capita u EZ u 1988. godini iznosio 124 000 ECU, u SAD 16 900 ECU, a u Japanu 19 800 ECU. Europska zajednica je po broju stanovnika vodeća svjetska sila, a budući da ima vrlo obrazovano stanovništvo, raspolaze vrlo velikim ljudskim intelektualnim kapitalom. Osim toga, 22. listopada 1991. zaključen ugovor između EFTE i Europske zajednice o uspostavljanju Europskog gospodarskog područja (EEA — European Economic Area), koje će po svojim gospodarskim resursima i broju stanovništva (koji premašuje 420,0 milijuna) biti najveća gospodarska sila u svijetu (str. 76). Stoga ovaj Leksikon temeljnih pojmova treba selektivno čitati i osobito obratiti pažnju na zajedničke principe (temelje) na kojima počiva Europska zajednica, na načine funkcioniranja zajedničkih institucija (osobito financijskih, te znanstveno-istraživačkih i razvojnih), te na način kreiranja zajedničke politike u različitim sferama integracijskog

djelovanja. U ovom ćemo prikazu pokušati dati kraći presjek najbitnijih pojmova o Europskoj zajednici, kako ih autor navodi, i interpretira, kako bismo široj javnosti ukazali na pretpostavke za definiranje naše vlastite strategije i politike razvoja koja će omogućiti da što prije postanemo njezin sastavni dio.

Pored općih činjenica o društvenoj i gospodarskoj razvijenosti Europske zajednice, kao i njenog značenja za međunarodne političke i ekonomske odnose valja najprije upoznati njezine organe, zatim sistem financiranja, pojedine institucije koje je EZ osnovala, osobito financijske institucije. Potrebno je također upoznati način funkcioniranja zajedničkog tržišta i mjere i instrumente koje pri tome koriste organi Europske zajednice, a naročito konkretne projekte i programe u području znanstveno-tehničke i tehnološke te prosvjetno-kulturne suradnje u EZ.

Organi Europske zajednice zajednički je naziv za institucije Europske zajednice putem kojih se stvara i provodi politika ove integracije. U užem smislu, pod tim nazivom misli se na Europski parlament, Vijeće, Komisiju i Sud, kao ključne institucije Europske zajednice (str. 125). Europski parlament sastoji se od predstavnika država ujedinjenih u zajednicu. Parlament ima savjetodavna i nadzorna ovlaštenja, koja su utvrđena osnivačkim (Rimskim) ugovorom. Prije 1979. godine Europski parlament bio je koncipiran na principu delegacija nacionalnih parlamenata pojedinih članica. Potom se vrše neposredni izbori za delegate u Europskom parlamentu, s tim da pojedine države i europske stranke daju različit broj delegata, ovisno o broju stanovnika, odnosno broju članova u pojedinoj stranci. Vijeće ministara donosi odluke utvrđene ugovorom o osnivanju, a osobito uskladuje opću ekonomsku politiku članica, zatim prenosi na Komisiju ovlaštenja za njihovo provođenje. Vijeće je sastavljeno od predstavnika država članica, s tim da svaka država članica ima po jednog predstavnika, ali njihova glasačka snaga nije jednaka. Funkciju predsjednika Vijeća obavlja svaki

član Vijeća, tako što se svakih šest mjeseci bira novi. Sjednice Vijeća saziva predsjednik, na zahtjev jednog od članova ili na zahtjev Komisije. Predstavnici članica u Vijeću raspolažu različitim brojem glasova: Njemačka, Francuska, Italija i V. Britanija po 10 glasova, Španjolska 8, Belgija, Nizozemska, Portugal i Grčka po 5, Danska i Irska po 3, te Luxembourg 2 glasa. Ukupan broj glasova u Vijeću je 76, a za donošenje valjanih odluka koje se odnose na prijedlog Komisije potrebna su pedeset i četiri glasa. U svim drugim slučajevima traže se također pedeset i četiri glasa, ali njih moraju dati delegati najmanje osam članica. Time se želi spriječiti preglasavanje (str. 126). Komisija se brine o primjeni ugovora i mjera koje organi zajednice donose u skladu s ugovorom. Ona, također, priprema i podnosi mjere koje donose Vijeće i Europski parlament, te izvršava i odluke Vijeća koje se na nju prenese. Komisija ima sedamnaest članova, koji se biraju na temelju sposobnosti i nedvojbene neovisnosti. Članovi Komisije mogu biti samo državljani zemalja članica, a jedna članica može dati najviše dva člana Komisije. Komisija ima predsjednika i šest potpredsjednika, koji se biraju na dvije godine, s tim da im se može obnoviti mandat. U svom radu i djelovanju članovi Komisije izvršavaju dužnost potpuno neovisno u općem interesu Zajednice. Sud (Sud pravde, Europski sud) vodi brigu o poštivanju »europskih prava«, prilikom tumačenja i primjene ugovora o osnivanju i drugih dokumenata što ih donose različiti organi zajednice (str. 128).

Jedno od temeljnih pitanja svake međunarodne integracije, odnosno asocijacije jest sistem financiranja njezina djelovanja. Djelatnost EZ najprije se financirala putem kotizacije svake članice, a sada se primjenjuje princip vlastitih prihoda s izuzetkom kotizacije u financiranju nekih poslova. U skladu s tim, autor navodi da su danas glavni prihodi EZ porez na dodatnu vrijednost (uvjetno, porez na promet za novu vrijednost koja prethodno nije oporezivana) i carine. U strukturi ukupnih prihoda EZ u 1991. godini 54 posto sredstava dobiveno je iz dodatne

vrijednosti, a 23 posto od carina (str. 79). EZ ima i druge prihode, osobito od prodaje poljoprivrednih proizvoda i drugih transakcija, koji se koriste za pokriće rashoda. Najveći je izdatak subvencioniranje poljoprivredne proizvodnje, tako da se samo za FEOGA (Fond za usmjeravanje i garancije u poljoprivredi) izdvaja 56,7 posto, dok materijalni troškovi institucija EZ iznose svega 7 posto (str. 79).

Od institucija koje je osnovala Europska zajednica, osobito onih financijskih, valja istaknuti niz institucija koje pokrivaju različita područja rada i života, kao što su Auditori sud, koji brine i vrši kontrolu financijskog poslovanja organa i institucija, zatim carinsku uniju, preko koje se stvara zajednička carinska politika prema trećim zemljama, kao i različite tipove i oblike fondova, poput europskog fonda za razvoj, europskog socijalnog fonda, fonda za usmjeravanje i garancije u poljoprivredi i sl. Za funkcioniranje Europske zajednice, odnosno, cjeline njezina gospodarstva osobito su značajne slijedeće financijske institucije: Europski monetarni sustav, Europska investicijska banka, Europska banka za obnovu i razvoj. U tom kontekstu naročito treba istaći značenje Europskog monetarnog fonda i način njegova funkcioniranja, jer sadašnja monetarna kriza u Europi koja je prvenstveno izazvana krizom britanske funte odrazila se na ukupan financijski i monetarni sustav Europske zajednice i drugih država, koje su u trgovinskim ili financijskim odnosima više ili pak manje vezane za Europsku zajednicu. Europski monetarni sustav (EMS — European Monetary System) središnji je valutni sustav EZ (str. 74), ali jedinstveni monetarni sustav između članica Europske zajednice još nije uspostavljen, iako o tome postoji sporazum, predviđen i Ugovorom iz Maastrichta. Neke članice, primjerice Velika Britanija, suprotstavljaju se ideji da se cjelokupna monetarna politika prenese na organe Europske zajednice i na europsku centralnu emisiju banku, a Britanci se protive i uvođenju ECU kao jedinstvene europske valute. Međutim, ostale članice Europske zajednice

inzistiraju na uvođenju jedinstvenog monetarnog sustava i jedinstvene monete ECU, koji bi morao početi funkcionirati, prema Ugovoru dvanaestorice iz Maastrichta, već od 1. siječnja 1993. godine, što će dati nove dimenzije i značenje EMS: Dakako, to će bitno utjecati na hrvatsko gospodarstvo i na funkcioniranje buduće hrvatske monete, kao i cijelog hrvatskog gospodarstva. U tom kontekstu od vrlo velikog značenja za funkcioniranje i razvoj europskog gospodarstva je Europska investicijska banka, koja je osnovana kada i Europska zajednica, a u najnovije vrijeme i Europska banka za obnovu i razvoj, koja je osnovana sredinom 1990, s osnovnim ciljem podsticanja i prestrukturiranja gospodarskog razvoja istočnoeuropskih privreda i njihova prijelaza na tržišnu privredu. Ova banka trebala bi odigrati vrlo veliku ulogu u financiranju gospodarskih projekata obnove hrvatskog gospodarstva, koje je stradalo u ratu, ali isto tako i u financiranju projekata u Republici Hrvatskoj koji imaju komparativne gospodarske prednosti i koji će donijeti najveći profit (dobit).

Sve navedene institucije osnovane u okviru Europske zajednice, pretpostavka su funkcioniranja jedinstvenog europskog tržišta. Treba, međutim, istaknuti da su za funkcioniranje jedinstvenog europskog tržišta u okviru Europske zajednice vrlo važne interventne mjere i instrumenti ekonomske politike koje poduzimaju organi EZ, kojima se nastoji uskladiti ponuda i potražnja roba, kapitala i rada, i »izjednačiti« cijene osnovnih faktora proizvodnje svih članica.

Europska zajednica je do sada postigla i niz uspjeha u području znanstveno-tehnološke, prosvjetne i kulturne suradnje, što autor ove studije potkrepljuje vrlo suptilnom analizom i interpretacijom posebnih programa te suradnjom između članica EZ. U tom kontekstu osobito značenje ima program EURECA (str. 50–51).

Na kraju, možemo zaključiti da ovaj rad Vlatka Milete predstavlja vrlo značajan znanstveni poduhvat, koji će imati vrlo veliki utjecaj i značenje za izučavanje Europske za-

jednice i budućih gospodarskih, znanstveno-tehnoloških i financijskih tokova u Europskoj uniji, ali i cijeloj Europi. Stoga preporučamo ovaj leksikon temeljnih pojmova o EZ svima onima koje zanima što se dešava u EZ, ali i onima koji jednog dana žele postati *europelistima*.

Ivan Vuković

Recenzija

J. Fiske i J. Hartley

Čitanje televizije

(*Reading Television*)

ARBA, Zagreb, 1992, str. 223.

Dobri poznavatelji tv medija, J. Fiske i J. Hartley uspjeli su u ovoj knjizi na popularan način prikazati komunikativno-psihološko-sociološku pozadinu djelovanja naj snažnijeg medija javnog komuniciranja današnjice.

Knjiga je podijeljena u dvanaest poglavlja, koja predstavljaju zasebne i solidne analize problema što ga tretiraju.

U prvom poglavlju autori objašnjavaju smisao knjige i njezin naslov, koji se prevodilac odlučio doslovno prevesti: »čitanje ili iščitavanje«. Autori u ovome poglavlju obrazlažu zbog čega shvaćanje dometa i načina funkcioniranja javnog komuniciranja pomoću TV medija traži dublju kritičku analizu. Oni s pravom naglašavaju kako »oruda tradicionalne književne kritike nisu primjerena televizijskom diskursu« (str. 6), jer je on višeslojan i sjedinjuje u sebi više kodova. S pravom se zato zalažu za adekvatniju metatelevizijsku analizu kojom se može doprijeti do dubinskog sloja u kome počiva sama bit TV medija i iz kojega proizlazi njena nova sintetska retorika.

U drugom poglavlju prikazana je metoda analize namijenjena slikovnim porukama. Kako je u primjeni te metode najvažnije